

Název práce:

Vliv hospodářské politiky na právní řád České republiky v období transformace

Abstrakt:

Práce pojednává o problematice hospodářské politiky, jejích nejdůležitějších komponentách a vlivu na institucionální prostředí.

Hlavním cíle práce bylo prozkoumat, jaký vliv na tvorbu pravidel v ČR měla hospodářská politika v období transformace. Kdo ji tvořil. Jak byla reálně prováděna a jak k tomu pomáhala nastavená pravidla. Jaký byl mezinárodní kontext v této době a jaký vliv měly tyto externí faktory na vývoj v ČR.

Dílčí cíle práce se týkaly: existence adekvátních nástrojů na analýzu transformačních jevů; klíčových předpokladů hospodářské politiky; tvorby pravidel, resp. jejich fungování ve společnosti; tvůrců pravidel.

Práce si nekladla za cíl vyčerpávajícím způsobem popsat všechny relevantní přístupy současné ekonomické teorie, které by bylo možné použít na analýzu transformačních procesů. Jedná se o selektivní výběr nástrojů, které mají za cíl umožnit uchopit problematiku institucí a působení pravidel ve společnosti z jiného pohledu, než tak činí standardní teorie práva, resp. politologie. Použití ekonomických nástrojů (zejména z oblasti mikroekonomie a nových ekonomických proudů) lze považovat za komplementární pro analýzu institucí.

Provádění transformačních kroků a privatizace státního majetku dalo obrovskou moc do rukou politiků a úředníků, kteří se však dostávali do vlivu zájmových skupin. Z takové spolupráce vznikala konkrétní právní úprava ve společnosti, která byla závislá na mnoha dalších faktorech, jako jsou minulé institucionální nastavení, zkušenosti konkrétních aktérů, mezinárodní prostředí, volební cykly a v neposlední řadě angažovanost voličů.

Obsahově je práce věnována problémům hospodářské politiky, jaká byla, z čeho vycházela, kam směřovala a jejímu vlivu na právní řád, resp. právní instituty. Kapitola o ekonomii se věnuje základnímu vymezení ekonomie jako pozitivní vědy, která může být použita pro analýzu konkrétních společenských jevů. Přehled nových ekonomických směrů přispívá k lepšímu pochopení společenských jevů a využití mezioborového přístupu. Část o

právu se snaží vymezit základní právní atributy, popsat vliv spravedlnosti na institucionální uspořádání společnosti a motivace chování jedinců. Kapitola o hospodářské politice se věnuje klíčovým faktorům ovlivňujícím tvorbu hospodářské politiky. Analýza prováděné hospodářské politiky v Německu je uvedena z důvodu reálného využití pro transformaci v ČR. Charakteristiky vybraných zemí ukazují dopady dobře, resp. špatně prováděné hospodářské politiky. Následuje zarámování situace před rokem 1989 a to jak na národní, tak i mezinárodní úrovni. Kapitola o transformaci se věnuje konkrétním procesům v ČR, jejich popisu, výsledkům a zhodnocení. Krátce je pojednáno o vlivu byrokracie a zájmových skupin na tvorbu pravidel a poslední kapitola je věnována fenoménu práva v transformující se české společnosti.

Časově se práce zaměřila zejména na dobu 1990 – 1994 s tím, že pozdější vývoj sloužil k dokreslení nastoupené cesty a hodnocení dopadů.

Jako pracovní hypotézy byly stanoveny:

- Existoval rozdíl mezi deklarovanou hospodářskou politikou a skutečně prováděnou?
- Jaký vliv mají politici na tvorbu a výsledek hospodářské politiky?
- Je důležité budovat instituce hned od počátku změny režimu?
- Soudní systém je spíše efektní než efektivní soustava pro vynucování pravidel.
- Uvolnění lidského potenciálu/kapitálu je důležitější než tvorba hospodářské politiky a pravidel.

Význam a efektivitu dané instituce je nutné zkoumat nejen izolovaně, jako by existovala bez dalších vlivů, ale v historickém a institucionálním kontextu. Problém politického cyklu, kdy se z krátkodobého hlediska mohou projevit pozitivní stránky určité politiky, ale negativní dopady těchto politik se projeví až z dlouhodobého hlediska a společnost jimi může být v budoucnu značně zatížena, byl signifikantní i pro vývoj v ČR. Je patrný právě vlivem hospodářské politiky na právní řád, kdy významné části reforem nebyly reálně v podstatě provedeny (penzijní, zdravotní, sociální či školská) nebo byly provedeny zčásti (privatizace, deregulace, reforma soudního systému). Toto pak mělo vliv i na podobu a množství přijímaných právních předpisů.

Názory tvůrců hospodářské politiky na její podobu a jejich prezentace doma i v zahraničí se často rozcházel s reálnými kroky a jejich dopady.

Současná ekonomie tedy díky rozvoji nových proudů nabízí mnoho (zejména kvalitativních) nástrojů pro analýzu transformačních jevů. Za nejdůležitější lze považovat koncept transakčních nákladů, vlastnických práv, neúplných informací, resp. problém s jejich využíváním ve společnosti, ekonomické analýzy politických jevů nebo podnikatelského objevování.

Jako klíčové předpoklady pro hospodářskou politiku jsou v práci uvedeny historická zkušenost (kulturní prostředí dané země), diskrepance mezi formálními a neformálními pravidly, velikost místního trhu, aktuální mezinárodní situace a geopolitické postavení země.

I když tedy můžeme být celkově spokojeni s následným vývojem v ČR, institucionální faktory i mezinárodní situace nabízely větší prostor pro rozvoj ČR. Příklady ze zahraničí, poznatky získané z transformačních procesů, využitelnost žebříčků (indexů – např. ekonomické svobody) a mezioborové přístupy jsou užitečné nejen pro zkoumání minulých jevů, ale mohou pomoci i s budoucím směřováním. Poučení z nedávné historie by tedy nemělo zůstat bez odezvy při přípravě a realizaci stávajících hospodářských politik.

Jedná se o přehledovou práci, kterou lze využít (resp. zde uváděné nástroje a analýzy) při zkoumání jednotlivých jevů období transformace. Jako vhodné oblasti k podrobné analýze doporučuji např. systém fungování vlastnických práv v ČR, vliv rejstříků (zejména obchodní a katastr nemovitostí) na rozvoj podnikání, problematiku vynucování práva nebo smluvní svobody.

Klíčová slova: transformace, hospodářská politika, privatizace, instituce, právní řád